

Motion till riksdagen 2020/21:1308

av **Vasiliki Tsouplaki m.fl. (V)**

Ökad delaktighet i kulturlivet

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
2 Inledning.....	2
3 Ekonomiska förutsättningar.....	3
4 Barns kulturvanor	4
5 Förskola	4
6 Grundskola	5
7 Skolbibliotek.....	6
8 Skapande skola	6
9 Kulturgaranti för alla barn och elever	7
10 Kulturskola	7
11 Fritidsgårdar	8
12 Gymnasiet.....	9
13 Folkbildningen.....	9
14 Högre utbildning inom konst och kultur	10

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur fortbildning i de estetiska uttryckssätten kan införas för förskolans pedagoger och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över Skapande skolas effekter och målsättning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en kulturgaranti efter norsk modell i enlighet med vad som beskrivs i motionen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att estetiska ämnen bör återinföras på samtliga gymnasieprogram och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om förändrade regler för merkostnadslån för instrumentköp för deltagare på folkhögskolans kurser och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur de konstnärliga utbildningarna ska kunna breddas och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

För Vänsterpartiet är huvudfrågan hur vi ska skapa förutsättningar för alla att ta del av kultur. Detta sammanfaller till stor del med de nationella målen. En viktig del av de nationella kulturpolitiska målen är det som Myndigheten för kulturanalys (Myka) har benämnt delaktighetsmålet. Man beskriver det som att staten slagit fast fyra delaktighetsdimensioner inom den offentliga kulturpolitiken. I förkortad version kan de återges som följer: allas möjligheter att ta del av en mångfald av konst och kultur som upplevs som relevant och allas möjligheter att få utlopp för sina skapande förmågor (göra kultur). Dessa möjligheter ska inte begränsas av ens sociala, religiösa eller etniska bakgrund eller var i landet man bor. Det ska vara möjligt att verka (arbeta och försörja sig) som kulturskapare i hela landet. Det ska finnas breda möjligheter till inflytande över kulturlivets och kulturpolitikens utformning (påverka beslutsprocesser) som ska inkludera alla de politiska nivåerna samt professionella kulturskapare och det civila samhället.

I dag kan vi se att kulturvanorna skiljer sig åt beroende på kön, klasstillhörighet och bostadsort. Kulturanalys genomför återkommande undersökningar av befolkningens kulturvanor och därmed delaktighet i kulturlivet och kan se hur framför allt socioekonomiska skillnader spelar roll. Utbildningsnivå är den tydligaste faktorn. Det är också avgörande att titta närmare på vilken sorts kultur man mäter. Myndigheten har kunnat urskilja fyra kluster i svaren:

- a) traditionell kultur,
- b) kulturmiljö,
- c) eget utövande och
- d) bred populärkultur.

De med högre utbildning tar i högre grad del av en bredare palett av kulturaktiviteter och är tydligt överrepresenterade inom traditionell kultur och kulturmiljö. Det innebär t.ex. besök på museer, teater, opera, konstupställningar och fornlämningar. De med lägre inkomster och de som kommer från arbetarhem ligger aningen högre när det gäller eget utövande och tar i högre utsträckning del av populärkultur. Undersökningarna pekar mot att inkomst och social klass har fått en ökad betydelse över tid.

Vänsterpartiet menar att det i förlängningen ger avtryck i vilka som kan tänka sig att arbeta inom ett konstnärligt yrke. Utan en mångfald bland kulturarbetarna riskerar kulturen att beröra färre och perspektiven blir enahanda. Många berättelser kommer aldrig fram och intresset för kultur blir lägre. Då blir det svårare att nå nya grupper och situationen cementeras. Den som aldrig ser någon som liknar en själv på vita duken, skärmen eller scenen har svårare att föreställa sig sig själv där. I en jämförelse mellan de nordiska länderna visade Kulturanalys Norden att andelen anställda inom kultursektorn med utländsk bakgrund hade ökat. Samtidigt hade dock det totala antalet anställningar minskat inom sektorn och andelen utlandsfödda totalt i befolkningen ökat. Utifrån den typen av undersökningar är det svårt att uttala sig generellt för kulturen. Frilansandet är utbrett och anställningarna allt färre, men det kan ge en fingervisning. Det är, trots detta, intressant att se att andelen ökade trots en hårdare konkurrens om platserna. Det gick också att se att vissa delar av kulturlivet hade högre andel anställda med utländsk bakgrund än andra. Scenkonsten sticker ut och särskilt orkestrarna där en hög andel kommer från andra västerländska länder. Västeuropéer och engelsktalande är överrepresenterade bland de med utländsk bakgrund både bland anställda på kulturinstitutionerna generellt och bland dem med anställningar inom konstnärliga yrken. Personer med bakgrund i Afrika, Asien och Latinamerika är kraftigt underrepresenterade.

Vänsterpartiets mål om ett samhälle med kultur för alla kräver därför ett aktivt arbete med ökad mångfald inom de konstnärliga yrkena, det som ofta benämns breddad rekrytering. Det handlar också om jämlikhet, demokrati och rätten till det offentliga rummet. Den som skapar musik, litteratur och scenkonst är också med och formar samtiden, skapar vårt kulturarv och får en plattform för att föra fram åsikter.

Med rätt analys i botten kan vi hitta vägar framåt mot ett mer inkluderande och jämlikt kulturliv. Det krävs insatser som berör både det som traditionellt är kulturpolitik och det som kallas konstnärspolitik. I den här motionen väljer vi att fokusera på insatser som kan göras för att nå de första delarna av delaktighetsmålet: allas möjligheter att ta del av en mångfald av konst och kultur som upplevs som relevant och allas möjligheter att få utlopp för sina skapande förmågor. Fokus är på insatser för barn och unga och inom utbildningsväsendet. Vi anser att det i förlängningen är viktiga pusselbitar för att få till stånd en breddad rekrytering inom kultursektorn.

3 Ekonomiska förutsättningar

Delaktigheten för personer med en funktionsnedsättning behöver belysas. Vi vet från en utredning gjord av Myka att det blev en tydlig minskning av anställda med lönebidrag på kulturområdet mellan 2000 och 2015. Det är mycket troligt att det påverkat möjligheten för gruppen att arbeta och försörja sig på kulturområdet. Som förklaring angav en stor del av arbetsgivarna att verksamheterna är mer ekonomiskt pressade,

vilket minskar utrymmet att anställa personal som inte tillhör kärnverksamheten samtidigt som lönestöden upplevs ha blivit allt mindre ekonomiskt fördelaktiga över tid.

Dagens kulturskapare, här oftast benämnda konstnärer oavsett konstnärligt uttryckssätt, är ingen homogen skara men det går att se några utmärkande drag. Utredningen Konstnär – oavsett villkor (SOU 2018:23) visade att konstnärer har högre genomsnittlig utbildning än befolkningen i stort, samtidigt som genomsnittslönen bara var 13 000 kronor. Det är vanligt att ha ett flertal olika jobb för att kunna försörja sig. Många kombinerar stipendier, projekt, timanställningar och frilansande med egen firma. Det innebär inte bara osäkra månadsinkomster utan även svårigheter att förutse inkomster vid sjukdom, föräldraledighet och pension. Några av dessa frågor berör vi i vår motion Social trygghet för småföretagare (2020/21:302). Utredningen Företagare i de sociala trygghetssystemen (SOU 2019:41) pekar på att den otryggheten kan verka avskräckande för den som har en svag position på arbetsmarknaden. När man tittar på konstnärskollektivet tar de ut mindre ur socialförsäkringssystemet men har högre kapitalinkomster än genomsnittet. Det tyder på att den som vågar sig på ett konstnärligt yrke i högre grad måste förlita sig på ett sparkapital, från t.ex. föräldrar.

De reella villkoren för den som väljer att satsa på ett konstnärligt yrke är troligtvis en av de största utmaningarna för att locka fler från arbetarklassen till kultursektorn och framför allt till de konstnärliga yrkena. Detsamma borde gälla för den som varit kort tid i Sverige. De välbetalda och trygga jobben är få och minskningen har pågått under en längre tid.

4 Barns kulturvanor

Det är vanligt att undersökningar av barns kulturaktiviteter har utgått från vuxen- världens definitioner. Tidigare kulturvaneundersökningar från Myka har visat att yngre barn tar del av mer kultur än äldre barn, tjejer i lite högre grad än killar. Föräldrars utbildningsbakgrund spelar in och ju högre utbildningsnivå föräldrarna har, desto mer kulturaktiviteter för barnen. Någon skillnad beroende på utländsk eller svensk bakgrund har inte noterats. Under förra året sammanställdes en forskningsantologi där man i stället lät barnen själva beskriva hur de var kreativa. Det gav delvis helt andra svar och det ska bli intressant att se hur ansvariga myndigheter jobbar vidare med de insikterna. Barn hittar nya sätt att uttrycka sin kreativitet och skapa. Det är viktigt att det uppmärksammas och uppvärderas. Skillnader i kulturvanor grundläggs tidigt i hemmet och de ökade skillnader som beskrivs i vuxenpopulationen kommer spilla över i nästa generation om inget görs för att bryta trenden. Myka påpekar i sin utvärdering att kulturpolitiken inte ensam kan bryta socioekonomiska förhållanden, och det är en viktig insikt. När den ekonomiska ojämlikheten ökar och klasskillnader alltmer definierar kultur- och medievanor måste förändring ske på flera områden.

5 Förskola

Alla barn ska få de bästa förutsättningarna att utvecklas och få stöd utifrån sina behov. En bra förskola är minst lika viktig för barns utveckling som en bra skola. Rätten till en bra förskola för alla barn är en självklarhet för Vänsterpartiet.

Möjligheten att lära med alla sinnen och få utveckla sin kreativitet är bärande delar av förskolans läroplan, men kommunala nedskärningar, stora barngrupper och en alltmer stressad arbetsmiljö för förskolans personal kan leda till svårigheter att följa dessa delar av läroplanen.

I budgetförslaget för 2021 från regeringen och samarbetspartierna plockas satsningen Skapande skola bort från förskolan utifrån argumentationen att estetiska uttryckssätt i högre grad redan är integrerade i förskolan än i grundskolan. Vi instämmer i den beskrivningen såtillvida att barns skapande och kreativitet har en naturlig plats i vardagen på förskolan. Skapande skola handlar dock även om mötet med professionella kulturarbetare vilket förbises i regeringens resonemang.

Därför anser Vänsterpartiet att en kulturgaranti för förskolebarnen behöver införas. Vi tror också att det är viktigt att pedagogerna i förskolan får resurser och en gedigen grund att stå på för att kunna integrera musik, bild, form, drama, dans och film i lärandet. Vi menar att det är mycket svårt att få tillräckliga kunskaper i alla dessa delar under förskolläroplanutbildningen och att det därför måste finnas möjlighet till påbyggnad och fördjupning i de estetiska uttryckssätten senare i yrkeslivet.

Regeringen bör utreda hur fortbildning i de estetiska uttryckssätten kan införas för förskolans pedagoger. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Grundskola

Film, bild, musik, teater och dans kan göra undervisningen mer lustfylld, men också vidga förståelsen för den verklighet vi lever i. För att nå målet om att alla barn ska ges möjligheter att både ta del av kultur och själv skapa borde grundskolan vara den självklara arenan. I de senaste årens diskussion om försämrade skolresultat har röster höjts för att eleverna behöver mer tid för teoretiska studier och att det därmed finns mindre utrymme för de praktisk-estetiska ämnena. För oss är det viktigt att elever får tillgång till bra ämnesundervisning i de praktisk-estetiska ämnena och att lärare får stöd för att kunna integrera de estetiska lärprocesserna i sin undervisning. Det är viktigt för barns utveckling, inlärning och välbefinnande. För att detta ska vara möjligt behövs pedagoger med rätt utbildning och rätt förutsättningar att göra sitt jobb. I en undersökning gjord av Lärarnas Riksförbund förra året uppgav 22–25 procent av lärarna i slöjd och musik att de får ämnesrelevant fortbildning, medan motsvarande siffra för lärarna i bild är endast 15 procent. De upplever att fortbildningen ofta erbjuds slumpartat. I studien ingår också lärare i hem- och konsumentkunskap. Vidare har bara strax över hälften adekvata lokaler och många saknar ämneskollegor att diskutera med. Även i de avseendena är bildlärarna mest missnöjda. Många vittnar också om för stora grupper för att hinna med att se och stötta alla elever och att den schemalagda tiden inte är tillräcklig för att nå kunskapsmålen. Svaren överensstämmer med den fördjupade granskning som Skolinspektionen gjort i musikämnet. På de skolor där man lyckades arbeta med hela det centrala innehållet i kursplanen hade man anpassade lokaler med tillgång till grupprum, undervisning i halvklass, behöriga lärare, tillgång till fler instrument och ett kollegialt utbyte mellan olika skolor. Vi menar att den dåliga arbetssituation som råder på många skolor avskräcker fler från att söka sig till yrket. Andelen obehöriga lärare är stor och för att locka fler behövs fokus på att höja kvaliteten i undervisningen och förbättra arbetsmiljön för både elever och lärare. Vi vill

se en satsning på att lyfta de praktisk-estetiska ämnena i grundskolan och menar att regeringen tillsammans med ansvariga myndigheter och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) behöver ta frågan på allvar.

7 Skolbibliotek

Vänsterpartiet anser att skolbiblioteket ska vara en integrerad del av skolan och att alla skolor ska ha skolbibliotek. Även om omfattningen av dessa bibliotek kan variera så ska det inte räcka med tillgång till biblioteksbussar eller stadsbibliotek. Dessa ska i stället ses som kompletterande verksamheter till det integrerade skolbiblioteket.

Skolbiblioteken ska ge eleverna tillgång till ett rikt utbud av medier, till såväl skön- som facklitteratur. Ett bibliotek där välutbildad bibliotekspersonal samarbetar med den pedagogiska personalen kan locka fram och tillfredsställa barnens och ungdomarnas läslust, nyfikenhet och forskarintresse och dessutom hjälpa dem att orientera sig bland nya medier och i flödet av information på nätet.

Vi har under lång tid drivit frågan om bemannade skolbibliotek för att säkerställa att alla barn får tillgång till litteratur och bra stöd i sin läsutveckling och kunskapsinhämtning. Det är självklart både en kulturpolitisk fråga och en utbildningspolitisk fråga. Knappt hälften av eleverna har ett bemannat skolbibliotek och det läsfrämjande arbetet riskerar därför att bli satt på undantag.

Under de år vi hade ett budgetsamarbete med regeringen avsattes medel för att öka bemanningen men det var inte tillräckligt. I en rapport från Svensk biblioteksforening slås fast att det skulle behövas en satsning på 1,5 miljarder kronor och att det i dag saknas tillräckligt många utbildade bibliotekarier. Därför bör en utbyggnad ske successivt. Eftersom det pågår en utredning kring frågan om bemannade skolbibliotek avstår vi från att lämna ett skarpt förslag i nuläget.

8 Skapande skola

Sedan 2008 är Skapande skola den enskilt största riktade satsningen på kultur i grundskolan. Tanken är att skolhuvudmannen söker ett statligt stöd förmedlat via Kulturrådet och för den summan ska man anlita professionella kulturaktörer för att genomföra aktiviteter tillsammans med eleverna. Från 2015 har reformen delvis även inkluderat förskolan. I höstbudgeten 2020/21 aviserar regeringen att förskolan kommer tas bort ur satsningen. Den statistik som finns att tillgå visar att alla kommuner någon gång har tagit del av de statliga medlen men många skolor står helt utanför systemet. Små kommuner och privata huvudmän söker i lägre utsträckning. Den enda större genomlysningen av reformen Skapande skola gjordes av Kulturanalys 2013. Den slog fast att där skolan redan även i övrigt fungerar bra, där det finns engagerade rektorer och lärare och där det finns en vana att arbeta med kultur i skolan, där fungerar Skapande skola väl. I sin utvärdering konstaterade Kulturanalys att det finns stor förbättringspotential för att Skapande skola ska nå fler, engagera eleverna mer och leda till mer varaktig verksamhetsutveckling. Till exempel föreslås att man ska kunna få stöd för fleråriga projekt, att pengar kan riktas mot skolor som har större behov och att medel också ska kunna användas för kompetensutveckling, samordning och

lärarhandledningar. Myndigheten föreslog även en fördjupad studie av Skapande skolas effekter. Tyvärr har inte några större förändringar gjorts i den här riktningen och riksdagens kulturutskott riktade ett tillkännagivande till regeringen (bet. 2017/18:KrU6) för att ta fram förslag på hur satsningen kan nå fler elever.

Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över Skapande skolas effekter och målsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Kulturgaranti för alla barn och elever

Det är stora skillnader mellan elevers tillgång till professionell kultur. I vissa regioner och kommuner finns i dag en kulturgaranti som garanterar alla elever ett visst antal scenföreställningar under skoltiden och ibland även insatser från Skapande skola. Andra elever kan gå hela sin skolgång utan att komma i kontakt med en scenkonstföreställning eller ett museibesök. Det här rimmar illa med det nationella målet om alla barns rätt till kultur. Samtidigt satsas det mycket pengar i kulturbudgetar på alla nivåer, både på de fria grupperna och på de offentliga institutionerna. Vi behöver bara gå till vårt grannland Norge för att få ett exempel på hur man skulle kunna jobba på ett bättre sätt. Sedan 1994 har det i Norge funnits en nationell samlade aktör, Scenekunstbruket, som valt ut de mest högkvalitativa föreställningarna för barn och ungdomar. Sedan nästan 20 år är organisationen nationell samordnare för att få ut produktionerna genom reformen Den kulturelle skolesekken. De utvalda föreställningarna förmedlas vidare till regionerna som har fått en budget för att köpa in föreställningarna. I samarbete med kommunerna erbjuds sedan skolorna föreställningar. Det har lett till ett ökat resursutnyttjande då kulturaktörer med offentliga bidrag har gått från att spela en föreställning 4–9 ggr till att i stället över några års tid framföra den 500 ggr. I Sverige i dagsläget måste de svenska grupperna däremot själva jaga skolor, kultursamordnare och bidrag i 290 kommuner och 21 regioner. De ska marknadsföra sig, delta på utbudsdagar och schemalägga turnéer. I Norge får man den servicen när man valts ut av Scenekunstbruket och ingår i Den kulturelle skolesekken. Där kan man också se att statusen höjts och därmed intresset för att skapa föreställningar för barn och ungdomar sedan systemet infördes. En systematisering och strukturering av de pengar som i dag finns hos Kulturrådet genom ett antal olika anslag, däribland pengar i kultursamverkansmodellen, skulle möjliggöra en kulturgaranti för alla barn från förskolan till och med gymnasiet. I ett första steg vill vi införa rätten för alla elever att ta del av professionell scenkonst.

Regeringen bör genomföra en kulturgaranti efter norsk modell i enlighet med vad som beskrivs i motionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Kulturskola

Numera har nästan alla kommuner en musikskola eller kulturskola. Efter att Vänsterpartiet och regeringen under förra mandatperioden införde ett statsbidrag för att öka tillgängligheten tog ett antal kulturskolor bort sina avgifter. Många fick in fler elever och förbättrade undervisningen för elever med funktionsnedsättning. Det var ett framgångsrikt arbete men fortfarande återstår mycket jobb för att bryta den sociala

snedrekryteringen. Enligt Kulturrådets senaste sammanställning för 2018 hade 78 procent av barnen i kulturskolan minst en förälder med eftergymnasial utbildning, jämfört med 59 procent för hela landet. Knappt 18 procent av barn och unga 6–19 år i kulturskolan hade utländsk bakgrund, jämfört med drygt 26 procent för befolkningen som helhet. Särskilt inom musiken är det tydligt att det är främst barn med högutbildade föräldrar med egen musikalisk bakgrund som fortsätter spela upp i tonåren. I många kommuner är köerna långa då det saknas pengar för att utöka antalet platser och ibland även pedagoger och lokaler. Vi har därför i tidigare budgetförslag avsatt ytterligare 300 miljoner kronor i stöd till de kommuner som helt tar bort sin avgift.

Som en del i den nationella satsningen 2018 avsattes medel för att utbilda fler kulturskolepedagoger. Tyvärr satte Moderaternas och Kristdemokraternas budget stopp för ökningen av platser och regeringen har inte återkommit med förslag om att gå från 20 miljoner kronor till 40 miljoner kronor som tidigare utredningar bedömt behövs. Vi ser att det är mycket angeläget att den satsningen kommer till stånd. I kölvattnet av coronakrisen vill många kulturskapare omskola sig och trycket på lärosätena är högt samtidigt som kommunerna efterfrågar fler pedagoger. Många står dessutom inför stora pensionsavgångar, så det brådskar. Vi föreslår därför ytterligare 20 miljoner kronor till detta i vår budgetmotion (2020/21:3170).

Arbetet runt om i landet enligt metoden El Sistema har visat sig mycket fördelaktigt under det senaste decenniet. Genom att vända sig till de som annars står långt bort från kulturskolornas utbildning och genom verksamhet i områden som annars har låg representation på kulturskolan har man lyckats locka fler till orkester- och körverksamhet. Erfarenheterna runt detta arbete bör tas upp i resten av landet och förhoppningsvis får fler kulturskolelärare möjligheten att genomgå utbildningen.

Under 2019 uppstod ett hot mot modellen med kulturskola på grundskolan. Det var Skolinspektionen som kritiserade Gislaveds kommun för att de tillät elever att regelbundet gå från lektioner för att delta i kulturskolans undervisning. Från Vänsterpartiets sida anser vi att det är mycket viktigt att kulturskolan kan finnas i skolans lokaler. Det innebär stor skillnad för att kunna nå fler elever och andra elever än de som annars skulle komma i kontakt med kulturskolan. Vi ser däremot en risk med att elever tvingas gå från ordinarie skolverksamhet då det kan utestänga de elever som inte på egen hand kan ta igen missad undervisning. De yngre eleverna har dock korta skoldagar och det finns stora möjligheter att erbjuda kulturskola efter skoldagens slut. I dagsläget ser vi därför inte någon anledning att luckra upp skolplikten och göra ändringar i skollagen.

11 Fritidsgårdar

För många ungdomar är fritidsgårdarnas kulturverksamhet en viktig väg för att få utveckla sin kreativitet. Många gårdar tillhandahåller instrument, studioutrustning och kunnig personal, och här finns inga avgifter. Det finns en stor potential att utveckla ungdomars delaktighet i kultur, och med goda kunskaper om det lokala kulturlivet kan personalen också vara en brygga för de ungdomar som visar ett intresse för att fördjupa sig inom t.ex. studieförbund, kulturskola eller föreningsliv. Fritidsgårdarna är en frivillig verksamhet för kommunerna och vi är oroliga att ökade besparingar i kommunerna ska slå mot verksamheten.

12 Gymnasiet

De förändringar som inträdde i samband med gymnasiereformen 2011 (Gy 11) och som innebar att kärnämnet estetisk verksamhet togs bort har fått negativa konsekvenser. Det har lett till att majoriteten av gymnasieungdomarna får mindre estetisk kunskap i skolan i dag än före 2011. På vissa nationella program handlar det om att det bara är några få procent av eleverna som har läst en kurs i något av ämnena bild, fotografisk bild, dans, teater eller musik. Den kraftiga minskningen av andelen elever som läser ett estetiskt ämne i gymnasieskolan är djupt olycklig. Det är därför, menar vi, mycket viktigt att stärka alla gymnasieelevers möjlighet att utveckla sina estetiska förmågor genom att återinföra estetiska ämnen i gymnasieskolan, inte minst för att stimulera elevernas kreativitet och stärka bildningen. Det finns också forskningsbelägg för att en undervisning i estetiska ämnen av god kvalitet bl.a. påverkar elevernas lärande i positiv riktning (The Wow Factor – Global Research Compendium on the Impact of the Arts in Education. Bamford A). Utöver detta har ett estetiskt ämne även ett värde i sig självt genom att det bidrar till att utveckla elevers förmåga att kommunicera med estetiska uttrycksmedel.

Att få tillgång till utbildning inom de estetiska ämnena gynnar både individens utveckling och lärande och är viktigt även i gymnasieskolan.

Estetiska ämnen bör återinföras på samtliga gymnasieprogram. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

13 Folkbildningen

Vi ser att folkbildningen är en viktig del i att nå de delaktighetsmål som handlar om att kunna ta del av kultur, skapa kultur och verka inom kulturen oavsett var i landet man bor. Med sin närvaro i landets alla kommuner är studieförbunden tillsammans med biblioteken den mest spridda kulturaktören. Många folkhögskolor finns utanför stadsområdena och erbjuder därmed möjlighet till försörjning inom kulturella yrken på många platser i landet. Yrkesverksamma konstnärer kan kombinera sitt eget skapande med undervisning. Folkhögskolorna blir också kulturella mötesplatser för det omgivande samhället med sina kulturprogram. Vi hoppas att den viktiga mobilitetsersättningen som möjliggjort för studerande att flytta till andra delar av landet kan utvecklas i samarbete inom SKR. Den är särskilt viktig för de särskilda kurserna inom det estetiska området då de ofta rekryterar deltagare från hela landet.

Studieförbundens verksamhet är ett viktigt forum för kulturutövning. En stor del av cirkelverksamheten rör kategorin konst, musik och media. Många är de som fått chansen att utvecklas i en replokal hos något av studieförbunden och fått sin första publika spelning på studieförbundets festival. Det är oroande att de kommunala bidragen till studieförbunden har sjunkit med 60 procent de senaste åren då vi ser att starka studieförbund är en viktig del i en kulturell infrastruktur och en möjlig väg in i ett konstnärligt yrke.

Folkhögskolorna erbjuder en stor bredd när det gäller utbildningar inom kultur och media. För den som saknar grundskolebehörigheten finns möjlighet att läsa allmän kurs med estetisk inriktning, och särskild kurs ingår ofta som ett informellt mellansteg innan högre studier på kulturområdet. Hela 70 procent av deltagarna på de särskilda kurserna inom konst och media hade inte läst estetiskt program på gymnasiet. Det visar att

folkhögskolan är en reell andra chans. För oss i Vänsterpartiet är det oerhört viktigt att det finns en sådan väg till högre konstnärliga utbildningar som inte innebär höga terminsavgifter. Fortfarande är det stor skillnad på vilken bakgrund deltagarna på allmän kurs har och de som läser på särskild kurs. Här finns en stor utmaning för folkhögskolorna att locka t.ex. fler nyanlända som börjat läsa svenska att sedan fortsätta vidare på de särskilda kurserna. I vår budget för 2021 föreslår vi höjd ersättning per plats för att säkra kvaliteten i undervisningen på folkhögskolan (2020/21:3170). Skolformen har stått utanför de senaste årens satsningar och många saknar tyvärr förutsättningar för fortbildningsinsatser. När en större andel deltagare har en funktionsnedsättning och fler har låga kunskaper i svenska krävs en hög lärartäthet och andra kunskaper hos pedagogerna.

Vi har noterat att reglerna hos CSN för merkostnadslån för instrument inte gäller studerande på folkhögskola utan bara på högskolenivå.

Regeringen bör återkomma med förslag om förändrade regler för merkostnadslån för instrumentköp för deltagare på folkhögskolans kurser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

14 Högre utbildning inom konst och kultur

Sedan 2001 står det inskrivet i högskolelagen att universitet och högskolor i sin verksamhet aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan. En titt på statistiken per lärosäte som redovisas av Universitetskanslersämbetet (UKÄ) visar att det finns mycket kvar att göra. En granskning av de renodlade konstnärliga högskolorna visar att man generellt har lägre andel elever med utländsk bakgrund än genomsnittet. Konstnärsnämndens statistik från 2016 visar att i konstnärsgruppen hade 16 procent utländsk bakgrund jämfört med 22 procent i befolkningen som helhet.

När det gäller andel elever som har högutbildade föräldrar ligger alla de konstnärliga skolorna högt. De konstnärliga utbildningarna hör till de mest snedrekryterande utbildningarna, framför allt när det gäller de studerandes socioekonomiska bakgrund. På Beckmans Designhögskola och Kungliga Musikhögskolan hade t.ex. över 70 procent av eleverna högutbildade föräldrar läsåret 2018/19, medan genomsnittet på landets alla lärosäten var 40 procent. Konstnärsnämndens rapport från hösten 2016 visar att konstnärsgruppen i jämförelse med hela befolkningen i betydligt större utsträckning har minst en förälder med högre utbildning.

Personer med funktionsnedsättning är underrepresenterade bland personer med högre utbildning. I motion 2020/21:251 En högskola anpassad för studenter med funktionsnedsättning lägger vi flera förslag som rör studenter med funktionsnedsättning och deras tillträde till högskolan.

Under 2019–2022 har UKÄ i uppdrag av regeringen att utvärdera hur universitet och högskolor arbetar med breddad rekrytering. Trots Sveriges generösa studiemedelsystem och väl utbyggda vuxenutbildning och med komvux och folkhögskola så sticker Sverige ut när det gäller snedrekryteringen jämfört med andra OECD-länder. Det är en fråga som bör ha hög prioritet. När det kommer till de konstnärliga utbildningarna ser vi att det behövs insatser tidigt i skolsystemet för att fler ska kunna komma ifråga för högre studier. En del av dessa har vi lyft i den här motionen, och i andra delar avvaktar vi resultatet av den pågående utredningen.

Det kan finnas många skäl till att det varit svårt att bryta snedrekryteringen till de konstnärliga utbildningarna. Den otrygga arbetsmarknaden och det faktum att konstnärligt högskoleutbildade i snitt tjänar 65 procent av lönesnittet för högskoleutbildade kan vara ett skäl. Den ekonomiska situationen kan påverka vilka som vågar satsa på en konstnärlig utbildning. Statistik visar att studenter från studieovana hem oftare väljer utbildningar som direkt leder till arbete.

De konstnärliga utbildningarnas förmåga att bejaka och locka utförare av nyare konstformer är en annan påverkande faktor. Även hur barn uppmuntras i sitt skapande, hemma och i skolan påverkar tron på den egna förmågan.

Om den sociala snedrekryteringen till konstnärliga utbildningar består trots många års arbete för att ändra på detta finns det anledning att angripa problemet ur nya perspektiv. Ett sådant perspektiv är att se hur de konstnärliga utbildningarna i sig ska kunna breddas med nya konstnärliga uttrycksformer. Det kan också vara intressant att undersöka hur en basutbildning i högskolans regi skulle kunna utgöra ett alternativ till de för studenten ofta kostsamma konst- och kulturutbildningar som i dag finns under Myndigheten för yrkeshögskolan. Kan ett utvecklat samarbete mellan lärosäten och folkhögskolor bidra till att fler som kommer från studieovana hem kan lockas till de estetiska utbildningarna? Vi följer med intresse hur Brunnsviks folkhögskola, som har fått examenstillstånd för en högskoleutbildning i kreativt musikskapande, kommer utveckla sina kurser och sin antagningsprocess.

Regeringen bör tillsätta en utredning om hur de konstnärliga utbildningarna ska kunna breddas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vasiliki Tsouplaki (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Momodou Malcolm Jallow (V)

Daniel Riazat (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)